

OPPVELVOLLISUUDEN LAAJENTAMINEN

Hei vasemmistolainen toimija!

Meillä on nyt käsissämme historiallisen hieno ja merkittävä koulutusuudistus, kun laajennamme oppivelvollisuuden ulottumaan 18 ikävuoteen asti. Osana uudistusta toteutetaan myös kauan kaivattu ja laajaa kannatusta kerännyt maksuton koulutus toiselle asteelle.

Hallituksen esitys oppivelvollisuuslaiksi annettiin to 15.10. eduskuntaan, joka käsittelee esitystä syksyn mittaan. Uudistus tulee voimaan vuonna 2021.

Olemme koonneet asiasta tietopaketin, jota voi vapaasti hyödyntää mielipidekirjoituksissa, somepäivityksissä, keskusteluissa, kuntien päätöksenteossa yms. Toivottavasti siitä on apua ja iloa, ja toivottavasti myös sinä nostat tätä tärkeää ja tervetullutta uudistusta esiin omissa kanavissasi! :)

terveisin

Li Andersson

opetusministeri

Mitä tehdään	2
Miksi tehdään	3
Yleisimmät vasta-argumentit	5
Mitä maksaa	9
Lisätietoa	11
Liite Oikeus oppia –kehittämisohjelma	12

Mitä tehdään

Säädetään uusi laki, oppivelvollisuuslaki. Oppivelvollisuuden alkamisajankohta ei muutu. Se alkaa edelleen samana vuonna, kun lapsi täyttää 7 vuotta. Myös pidennettyä oppivelvollisuutta koskeva sääntely säilyisi nykyisellään. Jatkossa oppivelvollisuus päättyisi, kun henkilö täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen on hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnon tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun tutkinnon tai niitä vastaavan ulkomaisen koulutuksen. Yli 18-vuotiaaksi jatkuva oppivelvollisuus (esim. koko toisen asteen kattava) olisi juridisesti hankala toteuttaa.

Perusopetuksen jälkeen suoritettava ammatillinen tutkinto tai lukiokoulutus ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto olisivat jatkossa täysin maksuttomia sen kalenterivuoden loppuun asti, jona opiskelija täyttää 20 vuotta.

Kokonaisuuteen kuuluu myös uusi laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen yhdistettäisiin nykyiset perusopetuksen ja toisen asteen tutkintotavoitteisen koulutuksen väliin sijoittuvat nivelvaiheen koulutukset: perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus.

Oppivelvollisuuden voi suorittaa myös kansanopistojen oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa TELMA-koulutuksessa sekä aikuisten perusopetuksessa.

Oppivelvollisuuden laajentamisessa panostetaan opinto-ohjaukseen yläkoulussa, nivelvaiheessa ja toisella asteella.

Uudistus tulee voimaan vuonna 2021, ikäluokka kerrallaan. Muutokset koskevat vain vuonna 2005 ja sen jälkeen syntyneitä ikäluokkia.

Miksi tehdään

- Oppivelvollisuuden laajentamisessa on kyse ennen kaikkea osaamistason nostamisesta koko yhteiskunnan tasolla.
- Suomessa edelleen noin 15 prosenttia ikäluokasta jää vaille toisen asteen tutkintoa, vaikkans. nivelvaiheen läpäisyyn ja tukeen on panostettu monin eri keinoin. Vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 20-29-vuotiaiden nuorten osuus on pysynyt samalla tasolla koko 2000-luvun ajan.
- Ei ole tarkoituksenmukaista, että nuori voi jättäytyä kokonaan koulutusjärjestelmän ulkopuolelle 16-vuotiaana. Oppivelvollisuus varmistaa sen, ettei alaikäinen nuori voi kokonaan keskeyttää opintojaan. Kunnille ja koulutuksen järjestäjille tulee velvollisuus tukea nuoria oppivelvollisuuden suorittamisessa ja seurata sen toteutumista. Velvoittavuus ei koske siis vain nuoria, vaan myös julkisia tahoja.
- Työmarkkinoilla ei yksinkertaisesti enää pärjää ilman toisen asteen tutkintoa. Pelkän peruskoulun varassa olevien työllisyysaste on noin 45 % ja laskee. Matalamman koulutustason työpaikat vähenevät Suomessa. Kolmen viime vuosikymmenen aikana Suomesta on kadonnut yli 600 000 työpaikkaa, joihin on riittänyt perusasteen koulutus.
- Osaa keskeyttämisvaarassa olevista nuorista on vaikea tunnistaa. Talouspolitiikan arviointineuvoston selvityksen mukaan noin kolmasosa koulutuksen ulkopuolelle jäävistä alaikäisistä ovat päättäneet perusopetuksen yli seiskan keskiarvolla. Oppivelvollisuus on varmin keino tavoittaa nämä nuoret.
- Heikoimmin pärjäävät oppilaat hyötyvät koulutuksen jatkamisesta eniten.
- Opintojen maksuttomuus luo tasa-arvoa ja parantaa erityisesti pienituloisten ja monilapsisten perheiden asemaa. Tutkimusten mukaan Suomessa esiintyy sukupolvisesti periytyvää köyhyyttä ja heikko-osaisuutta. Toisen asteen tosiasiallinen maksuttomuus voi katkaista kyseisen periytyvyyden.
- Suomen Lukiolaisten Liiton selvityksen mukaan lukion kokonaiskustannukset voivat nousta jopa 2 600 euroon. Ammatillisen peruskoulutuksen kokonaiskustannukset vaihtelevat oppilaitoksesta ja alasta riippuen, mutta myös ammatilliset opinnot voivat maksaa opiskelijalle tuhansia euroja. Nykyinen oppimateriaalilisä on harkinnanvarainen, pienituloisille kohdennettu etuus. Oppivelvollisuus uudistuksessa toisen asteen maksuton koulutus ulotetaan kaikille oppivelvollisille. Se on paljon tehokkaampi ja oikeudenmukaisempi tapa kuin leimaava ja byrokraattinen tuki pienituloisille.
- Talouspolitiikan arviointineuvoston raportin mukaan uudistus on pitkällä aikavälillä kustannusneutraali.

- Uudistuksen seurauksena yhä suurempi osa ikäluokasta saavuttaa tutkintotodistuksen. Asema työmarkkinoilla paranee, kun koulutustaso nousee. Siksi yhä useammalla on paremmat mahdollisuudet myös työllistyä. Kun tulonsaajien määrä kasvaa, tulee kunnille lisää verotuloja ja sosiaalikulujen määrä vähenee. Paljon puhuttu huoltosuhdekin paranee.
- Koronakriisin seurauksien takia oppivelvollisuuden laajentaminen on entistä tärkeämpää. Koulutustaso on vahvasti yhteydessä työmahdollisuuksiin, tulotasoon, hyvinvointiin ja terveyteen.
- 8.5.2020 julkaistussa Talouspolitiikan strategia koronakriisissä -raportissa (Vihriälä, Holmström, Korkman ja Uusitalo) työryhmä esittää oppivelvollisuuden pidentämistä koronan aiheuttamasta taluskriisistä ulospääsemiseksi.

Yleisimmät vasta-argumentit

- **Oppivelvollisuuden mekaaninen nosto ei turvaa nuorten tosiasiallisia edellytyksiä suorittaa toisen asteen tutkintoa.**
 - Osana uudistusta vahvistetaan myös ohjausta ja tukea, kun rahoitusta kohdennetaan kunnille ja koulutuksen järjestäjille putoamisvaarassa olevien ohjaukseen.
 - Lisäksi oppilas- ja opiskelijahuollon vahvistamiseen perusopetuksessa ja toisella asteella varataan 10 milj. euroa vuonna 2021, 20 milj. euroa vuonna 2022 ja 29 milj. euroa vuodesta 2023 lukien.
 - On selvää, että oppivelvollisuuden laajentaminen ei onnistu, mikäli pohja ei ole kunnossa. Siksi panostukset varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen vahvistavat osaltaan lasten ja nuorten valmiuksia suoriutua jatko-opinnoista. Perustaitojen vahvistamiseksi ja koulutuksellisen tasa-arvon lisäämiseksi toteutetaan varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen Oikeus oppia -laatuohjelmat, yhteensä yli 300 meur. Varhaiskasvatuksessa kehitetään siihen soveltuva oppimisen tuen malli, jonka toteuttamiseen on varattu vuositasolla 15meur pysyvää rahoitusta.
- **Oppivelvollisuuden laajentaminen maksaa liikaa, ja pitäisi mieluummin tehdä kohdennettuja toimia putoamisvaarassa oleville.**
 - Toisen asteen opintoihin sekä siirtymiin perusopetuksesta toiselle asteelle on vuosien varrella tehty lukuisia toimia, jotka edesauttavat nuorten siirtymää ja suoriutumista toisen asteen koulutuksesta. Nämä toimet eivät kuitenkaan ole olleet riittäviä, sillä yhä noin 16 % ikäluokasta jää vaille toisen asteen tutkintoa.
 - Lisäksi tiedetään myös, että toisen asteen keskeyttäjiä noin kolmannes on heitä, jotka ovat päättäneet perusopetuksensa vähintään keskiarvolla 7. Näin ollen siis kaikkia ”riskiryhmään” kuuluvia nuoria on hyvin vaikea tunnistaa etukäteen. Siksi tarvitaan kokonaisvaltaiset toimet, jotta koko ikäluokka tavoitetaan.
 - Oppivelvollisuus uudistus maksaa 129 meur. Kustannusten ohella keskustelussa pitäisi huomioida myös odotetut tuotot, toimenpiteen sosiaaliset vaikutukset sekä keinot saavuttaa tavoite vaihtoehtoisilla keinoilla. Talouspolitiikan arviointineuvosto on arvioinut, että hyvin varovaisillakin reunaoletuksilla uudistus on pitkällä aikavälillä kustannusneutraali. ”Oppivelvollisuuden pidentäminen parantaisi nuorten työllisyys- ja tulokehitystä tulevaisuudessa. Julkisen talouden näkökulmasta tämä tarkoittaisi korkeampia verotuloja ja alempia sosiaaliturvamenoja. Nämä fiskaaliset hyödyt todennäköisesti ylittäisivät uudistuksen kustannukset

pitkällä aikavälillä, vaikka samalla tehtäisiinkin lisäpanostuksia opinto-ohjaukseen ja erityisopetukseen.”

- Tampereen yliopiston ammattikasvatuksen professori Juhani Honka on sanonut, että koulutus maksaa, mutta kokeilepas osaamattomuutta. Se vasta kalliiksi tulee.
 - Kysy argumentoiljalta, mitä ovat ne konkreettiset toimet, joita pitäisi tehdä. Yksittäistä “tempua” on vaikea nimetä.
-
- **Uudistuksessa varoja kohdennetaan liikaa koulumatkoihin ja oppimateriaaleihin tukitoimien sijaan.**
 - Ohjaus- ja tukitoimiin kohdennetaan yli 20 meur kokonaan uutta rahaa. Oppivelvollisuus uudistus tarvitaan, koska aiemmat toimet eivät ole olleet riittäviä. Olennainen osa uudistusta on koulutuksen maksuttomuus, joka ulottuu myös matkoihin ja materiaaleihin. Maksuton koulutus on asia, joka hyvinvointivaltiolla on varaa tarjota nuorilleen.
 - **Uudistuksen toteutusaikataulu on liian nopea ja sitä pitäisi lykätä. Kunnilla ei ole tarpeeksi aikaa valmistautua muutokseen.**
 - Muutos tulee voimaan ikäluokka kerrallaan syksystä 2021 alkaen vaiheittain.
 - Uudistusta on valmisteltu laajapohjaisesti syksystä 2019 alkaen, joten aikaa perehtymiseen ja valmistautumiseen on ollut runsaasti.
 - Mitkä ovat ne perusteet, että kunnilla ei ole riittävästi aikaa valmistautua?
 - Koronatilanne ei ole syy lykätä uudistusta, sillä osaamisen tarve ei ole poistunut minnekään. Päinvastoin osaavia suomalaisia tarvitaan jatkossa entistäkin enemmän.
 - Jos uudistusta lykätään, myös sen työllisyysvaikutukset lykkääntyvät.
 - Kunnat ovat jo pitkään pitäneet huolta oppivelvollisuuden toteutumisesta alueellaan asuvien lasten ja nuorten suhteen. Tämä ei ole kokonaan uusi asia.
 - **Uudistukseen ei ole varattu tarpeeksi rahaa, joten pelkona on, että lähiopetuksesta pitää leikata, jotta maksuttomuus saadaan toteutettua.**
 - Oppivelvollisuus uudistuksesta on hallitusohjelmassa sovittu, että kulut korvataan kunnille ja koulutuksen järjestäjille täysimääräisesti.

- **Maksuton toinen aste oppivelvollisille on käytännössä tulonsiirto hyvätuloisille.**
 - Hallitus on tehnyt arvion, jonka mukaan suomalaisen osaamistason rapautuminen ja koulutuksellisen eriarvoistumisen kasvu on huomattavasti huolestuttavampi kehityssuunta kuin asian korjaaminen, siksi on toteutettava oppivelvollisuuden laajennus ja maksuton toinen aste osana uudistusta. Tämä hallitus ei pidä suomalaisten koulutus- ja osaamistason nostamista vastuuttomana tekona, vaan satsauksena tulevaisuuteen.
 - Suomen malli on onnistunut tasa-arvoisemman yhteiskunnan rakentamisessa paremmin kuin ne maat, joissa on enemmän tarveharkintaisuutta pienituloisille. Maksuton koulutusjärjestelmä hyödyttää kaikkia.
 - Suomalaisen yhteiskunnan eräs vahvuus on ollut siinä, että 1970-luvun kouluuudistuksen jälkeen jokaisella lapsella on ollut koti- ym. taustasta riippumatta mahdollisuus saavuttaa peruskoulutason oppiminen. Kansakunnan inhimilliset voimavarat on saatu laajamittaisesti käyttöön ja elintasomme sekä kansantulomme ovat nousseet 50 vuoden aikana ihan uudelle tasolle. Koulutustaso on kohonnut muuallakin maailmassa. Suomen pitää pysyä mukana kansainvälisessä kehityksessä, jotta emme menettäisi saavutuksiamme. Tähän tarvitaan seuraava harppaus koulutuksessa. Meidän pitää tarjota koko ikäluokalle vanhempien varallisuudesta riippumatta mahdollisuus toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Jokaisen ihmisen kyvyt saadaan käyttöön aiempaa paremmin. Yhteiskunta on vahvempi kestämiään mahdollisia taloustaantumia tai koronan tyyppisiä kriisejä.
 - Onko oppimateriaalien ja koulumatkojen kustantaminen peruskoulun osalta tulonsiirto hyväosaisille?
 - Kun suomalaista koulutusjärjestelmää on viime vuosikymmeninä kehitetty, lähtökohtana on ollut koko kansa. Suomessa on pidetty tärkeänä, että koulutusjärjestelmä takaa etenemisen mahdollisuudet kaikille. Suomen malli onkin onnistunut tasa-arvoisemman yhteiskunnan rakentamisessa paremmin kuin ne maat, joissa on enemmän tarveharkintaisuutta pienituloisille. Maksuton toinen aste kaikille on siis tehokkaampi ja oikeudenmukaisempi järjestelmä kuin oppimateriaalilisä pienituloisille. On outoa, että vaikka korkeakoulutuksessa oppikirjat voi yleensä hakea lainaksi kirjastosta, toisella asteella oppimateriaalit maksavat.

- **Oppivelvollisuuden kaltainen pakko ei motivoi.**
 - Edelleen voi verrata yhdeksänvuotiseen oppivelvollisuuteen. Tulisiko oppivelvollisuudesta kaiken kaikkiaan luopua, koska pakko ei motivoi?
 - Oppijoiden motivaatio syntyy monen tekijän summana: opettajien ammattitaito, pedagogiset valinnat, oppimisympäristöt ja -materiaalit ja

sosiaaliset suhteet vaikuttavat asiaan. Toisaalta maksuton toinen aste ja nykypäivän vaatimukseen päivitetty oppivelvollisuus on nähtävä ennen kaikkea mahdollisuutena, ei pakkona. Jotta koulutus pystyy antamaan hyvät eväät kaikille, tarvitaan koulutusmyönteistä puhetta.

- Käytännössä pakko toisen asteen tutkinnon suorittamiseksi on syntynyt jo aikaisemmin työmarkkinoiden ja laajemmin yhteiskunnan muutoksen kautta. Työmarkkinoilla pärjäämisen edellytyksenä on toisen asteen tutkinto. Peruskoulun varassa olevat ovat heikossa työmarkkina-asemassa.
 - Toisen asteen suorittamistavoissa on paljon enemmän valinnan mahdollisuuksia kuin peruskoulun kohdalla.
-
- **Ammatillisen koulutuksen opetustuntien määrän sitominen romuttaa osaamisperusteisuuden.**
 - Hallitus ei ole säätämässä opetustuntien määrästä. Asetuksella olisi tarkoitus säätää arvioinnin lähtökohtana käytettävästä tuntimäärästä, jota tulisi käyttää sellaisilla opiskelijoilla, joilla ei ole aiemmin hankittua osaamista.
 - Jokaisella ammatillisen koulutuksen opiskelijalla, myös perusopetuksen juuri päättäneellä nuorella oppivelvollisella, on oikeus saada sellaista opetusta ja ohjausta, joka tarvitaan ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Tämä periaate todetaan jo nykyisin ammatillisen koulutuksen laissa.
 - Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä onkin tarkoitus varmistaa, että HOKS:in eli henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnan yhteydessä arvioidaan myös nykyistä tarkemmin kunkin opiskelijan tarvitseman opetuksen ja ohjauksen määrä sekä kullekin opiskelijalle soveltuvat oppimisympäristöt, esimerkiksi oppilaitoksessa annettavan opetuksen ja ohjauksen tarve.
 - **Pitää mielummin panostaa varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen.**
 - Varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen panostaminen ja oppivelvollisuuden laajentaminen eivät sulje toisiaan pois. Molempia tarvitaan, sillä lapset tarvitsevat tukea jokaisessa koulutuspolun vaiheessa. Hallituksella on lukuisia toimia, joilla parannetaan varhaiskasvatuksen laatua ja saavutettavuutta sekä helpotetaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen nivelvaihetta. Ks. Liite.

Mitä maksaa

Kehyspäätökset

2021	2022	2023	2024
22 Me	65 Me	107 Me.	129 Me

Kustannuslaskelma

Koulutuksen järjestäjät yhteensä	92,1 M€
Lukio oppimateriaalit	60,2
Ammatillinen oppimateriaalit	21,0
Keskeyttämisen lisäohjaus	7,6
Ohjaus nivelvaihe	1,0
Valmentavan erityinen tuki	0,1
Matka- ja majoituskorvaus	1,7
Ammattitutkinnon maksut	0,3
Jälkiopinto-ohjaus	0,2
Kunnat yhteensä	11,2
Tehostettu opinto-ohjaus	3,2
Kesäkk ohjaus	2,6
Ohjaus nivelvaihe	0,3
Asuinkunnan valvontavastuu	5,1
Ylioppilastutkintolautakunta	5,8
Kansanopistot	3,5
Koulumatkatuki	27,5
Oppimateriaalilisä	-11,1
YHTEENSÄ	129 M€

- Kunnille esitetyt uudet tehtävät korvataan kunnille 100-prosenttisesti valtionosuusrahoitteisesti, ja ne on tarkoitus ottaa huomioon kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa tarkoitetun valtionosuusprosentin laskennassa.
- Lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjille esitetyt uudet tehtävät on tarkoitus rahoittaa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän puitteissa.
- Myös nämä uudet tehtävät rahoitetaan 100-prosenttisesti valtionosuusrahoitteisesti.

Maksuttomat oppimateriaalit

Hallituksen esityksessä käytetyt kustannusarviot oppimateriaalien ja -tarvikkeiden kustannuksista perustuvat Opetushallituksen laatimaan selvitykseen. Hallituksen esityksen kustannuslaskelmissa lukiokoulutuksen oppimateriaalikustannuksiksi on arvioitu 1 128 euroa opiskelijaa kohti. Oppikirjojen lisäksi lukiokoulutuksen suorittaminen edellyttää muiden opiskelutarvikkeiden hankintaa, joiden kustannuksiksi koko lukiokoulutuksen ajalta on arvioitu yhteensä 220 euroa sekä laskinlisenssin, jonka kustannukseksi on arvioitu 70 euroa. Nämä kustannukset perustuvat edellä mainittuun Opetushallituksen laatimaan toisen asteen koulutuksen koulutuskustannuksia koskevaan selvitykseen, jossa käytetty Suomen lukiolaisten liiton, Suomen kustannusyhdistyksen ja OPH:n erillisisselvityksen tietoja.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden oppimateriaalikustannukset perustuvat Opetushallituksen ja FCG:n syksyllä 2019 tekemään selvitykseen, jonka mukaan opiskelijan itse maksamat oppimateriaali- ja opiskelutarvikkekustannukset olivat keskimäärin noin 400 euroa. Ammatillisen koulutuksen kustannukset vaihtelevat merkittävästi koulutusaloittain.

Tietokoneen hankintahinnaksi on arvioitu sekä lukiokoulutuksen että ammatillisen koulutuksen osalta 400 euroa. Kustannus perustuu arvioon Kuntahankinnan puitesopimusten mukaisesti hankittavien tietokoneiden hankintahinnasta ottaen huomioon, että tietokoneen tulee olla ominaisuuksiltaan ylioppilastutkinnon suorittamisen mahdollistava. Tietokoneiden osalta laskelmissa on otettu huomioon keskitetystä hankinnasta saatava arviolta 10 prosentin volyymisäästö sekä arvioitu neljän vuoden takuun perusteella yhden tietokoneen käyttöiän olevan neljä vuotta. Kustannuslaskelmissa tietokoneen kustannuksiksi on täten arvioitu 306 euroa. Laskelmissa ei ole otettu huomioon koulutuksen järjestäjillä jo nykyisin olemassa olevien tietokoneiden määrää.

Erot Kuntaliiton ja opetus- ja kulttuuriministeriön kustannuslaskelmien välillä

Kuntaliiton ja OKM:n laskelmissa on tällä hetkellä eroja seuraavissa kustannuserissä. Tiedot Kuntaliiton laskelmien perusteista perustuvat Kuntaliiton 26.3.2020 toimittamiin laskelmiin. Ero kustannuslaskelmien välillä on noin 10 milj. euroa.

Ero syntyy seuraavista tekijöistä

- **lukiokoulutuksen oppikirjat:** Ero johtuu OKM:n arviossa paremmasta kierrätystehokkuudesta, volyymihankinnan säästöstä ja digitaalisten oppimateriaalin arvonlisäveron laskusta 24 -> 10 %:iin 1.7.2019 lukien. KL arvioi pienemmän kierrätystehokkuuden sekä kustannuksia Helsingin maksuttomuuskokeilun tietojen pohjalta. *Huom. Helsingin maksuttomuuskokeilu perustuu yhden lukuvuoden aikajaksoon. Luotettavamman tiedon saamiseksi pitempi tarkastelujakso olisi perusteltu.*

- **Tietokoneet:** Kuntaliiton arvio 400 euroa, jossa otettu huomioon kilpailutus ja laitteen elinkaari. OKM:n arvio 306 euroa, jossa otettu huomioon kilpailutus ja laitteen käyttöikä 4 vuotta.
- **Asuinkuntien ohjausvastuulle siirtyvien opiskelijoiden ohjauskustannukset:** Kuntaliiton arvio ohjattavien oppivelvollisten määrä (n. 4 600) perustuu Kuntaliiton keväällä 2020 tekemään kyselyyn kunnille. OKM:n arvio ohjattavien oppivelvollisten määrä (n. 2 400) perustuu arvioihin yhteishaun jälkeen ilman opiskelupaikkaa jäävistä sekä opintonsa keskeyttävistä, jotka siirtyvät kuntien ns. viimesijaiselle vastuulle. On huomattava, että ensisijainen ohjausvastuu on perusopetuksen järjestäjällä ja keskeyttämistilanteessa toisen asteen koulutuksen järjestäjällä, vasta tämän jälkeen ohjausvastuu siirtyy asuinkunnalle. Kuntaliiton laskelmassa käytetty opiskelijamäärä vastaa noin 4 % koko oppivelvollisten ikäluokasta, OKM:n arvion mukainen noin 2 %.
- **Lisäohjaus toisen asteen oppilaitoksissa keskeyttämisen alaisille:** Kuntaliitto katsoo lisärahoitustarpeen per keskeyttämisen alainen oppivelvollinen suuremmaksi kuin OKM. OKM:n arvioinut tähän tarkoitukseen isomman määrärahan kuin KL.
- **Kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutus:** Ero perustuu erilaiseen opiskelijamäärään (Kuntaliitto 500 opiskelijaa, OKM 650 opiskelijaa).

Taustahuomiona ja vertailukohtana: Ammatillisen koulutuksen reformin yhteydessä ero Kuntaliiton ja OKM:n laskelman välillä oli noin 272 088 833 euroa.

Lisätietoa

- Kysymyksiä ja vastauksia oppivelvollisuudesta. <https://minedu.fi/kysymyksia-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta>
- Pitäisikö oppivelvollisuus nostaa 18 vuoteen? Talouspolitiikan arviointineuvosto, 2018. https://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/Seuri_Uusitalo_Virtanen_2018.pdf
- VATT-päivä 2020. Verkko-seminaarin "Koulutus ja nuorten syrjäytyminen" aineistot. <https://vatt.fi/vatt-paiva-2020>
- Eduskunnan kirjaston tietopaketti oppivelvollisuuden laajentamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/oppivelvollisuuden-laajentaminen.aspx

Liite **Oikeus oppia –kehittämishjelma**

Oikeus oppia –kehittämishjelmillä edistetään oppimista, tasa-arvoa ja hyvinvointia sekä vahvistetaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatua Marinin hallituksen hallitusohjelmaan sisältyvien linjausten mukaisesti. Tavoitteena on kaventaa ja ennaltaehkäistä oppimiseroja sekä vahvistaa oppimisen tukea.

Perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämishjelmaan on varattu kolmen vuoden aikana 180 miljoonaa euroa ja varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon kehittämishjelmaan 125 miljoonaa euroa.

Tukea toimille koulutuksen tasa-arvon edistämiseksi sekä oppimisen ja lapsen tuen vahvistamiseksi

- Opetusministeri Li Andersson on myöntänyt kesäkuussa 2020 yli **71 miljoonaa euroa Oikeus oppia -kehittämishjelmasta varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin ja laadun kehittämiseen**. Avustus koskee vuosia 2020-2021. Valtionavustus on tarkoitettu varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstön palkkakustannuksiin. Tavoitteena on toimintakulttuurin muutoksen, inklusion, oppimisen ja hyvinvoinnin, tasa-arvoisuuden, yhdenvertaisuuden, vuorovaikutuksen ja lähipalvelu- ja lähikouluperiaatteen vahvistaminen. Lisäksi tehostetaan lapsen varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä ja riittävän varhaista tukea.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on avannut **valtionavustushaun oppimisen tuen vahvistamiseksi esi- ja perusopetuksessa**. Avustusta on haettavissa vuosille 2020-2021 yhteensä 7 miljoonaa euroa. Hakuaika päättyy 2.10.2020. Erityisavustuksen tavoitteena on tuottaa oppimisen ja koulunkäynnin tukeen sekä inklusion toimeenpanoon liittyviä opetuksen järjestelyjä sekä tukea niiden valtakunnallisen levittämisen suunnittelua. Tämä edellyttää muun muassa matalan kynnyksen palvelujen kehittämistä, sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistyötä, kolmiportaisen tuen rakenteen selkiyttämistä ja vahvistamista sekä VIP-verkostoyhteistyötä. Tavoitteena on pyrkiä varmistamaan, että jokainen lapsi ja nuori saa tarvitsemansa tuen suunnitelmallisesti, oikean vahvuisena mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vastaava valtionavustushaku toteutetaan varhaiskasvatuksessa vuonna 2021.

Rakenteellisia toimia ja vaikuttavuutta

- Oikeus oppia –hankkeella tavoitellaan pysyvää ja vaikuttavaa kehittämistä rakenteiden ja lainsäädännön kautta. Tätä varten on käynnistynyt laaja **työryhmäyhteistyö**. Ministeriö on asettanut kaksi työryhmää: toisen valmistelemaan tasa-arvoa koskevaa kokonaisuutta ja toisen edistämään lapsen ja oppimisen tukea ja inklusiivisuutta. Lisäksi on asetettu Oikeus oppia - varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen kansallinen foorumi, joka toimii opetusministerin johdolla.
- **Tasa-arvotyöryhmän** tehtävänä on tehdä tarvittavat lainsäädäntöesitykset, jotta tasa-arvorahasta ja positiivisesta erityiskohtelusta saataisiin pysyvä osa varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen rahoitusjärjestelmää. Tasa-arvotyöryhmä valmistelee myös ehdotuksen eriarvoistumisen vastaisiksi toimenpiteiksi kesään 21 mennessä. Olennaista on tarkastella eriarvoistumista laajasti yhteiskunnallisena ilmiönä, paikallisesti ja myös kuntatasolla. Työryhmän esitys politiikkatoimenpiteistä tulee luovuttaa ministerille viimeistään 31.5.2021 ja ehdotuksen lainsäädännön muutoksiksi viimeistään 1.6.2022.
- **Oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa valmistelevan työryhmän** tehtävänä on tehdä ehdotuksia teemaan liittyvän lainsäädännön muuttamiseksi lähikoulu- ja lähipäiväkotiperiaatteen vahvistamiseksi sekä henkilöstön tukeen liittyvän osaamisen lisäämiseksi varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa. Oppimisen ja lapsen tuen sekä sen saavutettavuutta vahvistetaan ja kehitetään mm. matalan kynnyksen palveluja. Työryhmä laatii väliraportin 30.4.2021 mennessä ja loppuraportin 30.8.2022 mennessä.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on kutsunut apulaisprofessori **Venla Berneliuksen Helsingin yliopistosta selvityshenkilöksi** 15.6.2020 - 31.1.2021 väliseksi ajaksi. Selvityshenkilön tehtävänä on pohjustaa Oikeus oppia – varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen kehittämisohjelman työtä koulutuksellisen tasa-arvon ja positiivisen erityiskohtelun edistämiseksi. Bernelius tuottaa selvityksessään pitkän aikavälin kuvaa kansallisen tasa-arvotyön alueellisista, sosiaalisista ja muita lähtökohdista ja vertailee niitä kansainvälisesti. Lisäksi selvitys tuottaa tietoa alueellisten ja koulujen välisten erojen kehittymisestä.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on nimittänyt **tutkijoista muodostuvan työryhmän** tuottamaan selvityksen Oikeus oppia –kehittämisohjelmaan kirjatun **varhaiskasvatuksen tuen mallin** valmistelun pohjaksi. Työryhmällä on kaksi päätehtävää: 1) kartoittaa valtakunnallisesti kunnissa olemassa olevia lapsen oppimisen tuen ja inklusiivisen varhaiskasvatuksen nykyisiä käytäntöjä, haasteita ja

kehittämistarpeita hyväksikäyttäen myös aikaisempaa asiaa koskevaa tutkimus- ja selvitystietoa. Kartoitus tulee sisältää niin kunnalliset varhaiskasvatuksen järjestäjät kuin myös yksityiset toimijat. Nykytilanteen kartoituksen pohjalta tulee esittää kehittämis- ja muutossuosituksia. 2) tehdä ehdotus varhaiskasvatukseen soveltuvasta tuen mallista ja rakenteesta sekä käsitteistä ja toimintakäytännöistä, ottaen huomioon varhaiskasvatuksen omaleimaisuus ja toisaalta kehittäminen perusopetuslakiin kirjatus esi- ja perusopetuksen tuen prosessin kanssa. Ehdotuksen tavoitteena tulee olla riittävä ja tarkoituksenmukainen juridinen, rakenteellinen, käsitteellinen ja sisällöllinen yhteneväisyys sekä tuen jatkumon ja kokonaisuuden muodostuminen. Työryhmä palauttaa raporttinsa joulukuussa 2020.

- Oikeus oppia –ohjelman kokonaisuutta seuraa **opetusministeri Li Anderssonin puheenjohtama laaja kansallinen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen foorumi**. Foorumi on aloittanut työnsä koronatilanteen sekä poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutusten seurannalla ja jatkaa seurantaa läpi toimikautensa. Syksyn 2020 kuluessa foorumi käsittelee myös koulutuksellisen tasa-arvon tilaa ja väestökehityksen vaikutuksia varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen järjestämiseen sekä oppimista ja oppimiseroja.
- Oikeus oppia –ohjelmakokonaisuutta toteutetaan tiiviissä yhteistyössä sidosryhmien ja kuntien kanssa. Työryhmissä on mukana kuntien ja kaupunkien sivistystoimen asiantuntemusta laajasti ympäri maata, Turusta Juukaan ja Kemistä Lappeenrantaan. Myös tutkijakenttä on yhteistyössä tiiviisti mukana. Koronatilanteesta johtuen työ on jouduttu käynnistämään etäjärjestelyin.

Varhaiskasvatus

- Hallitus toteutti jo hallituskauden alkumetreillä **subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajauksen purkamisen**.
- Elokuun alussa tuli voimaan varhaiskasvatuslain ja lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muutos. Lainmuutosten jälkeen kaikilla lapsilla on **yhtäläinen oikeus varhaiskasvatukseen** eikä perheen sosioekonominen asema tai asuinpaikka vaikuta enää lapsen varhaiskasvatusoikeuden laajuuteen. On tärkeää, ettei lasten varhaiskasvatukseen osallistumiselle olisi rakenteellisia esteitä.
- Hallitus myös **pienensi yli 3-vuotiaiden lasten ryhmäkokoja** palauttamalla kolme vuotta täyttäneiden lasten osalta päiväkodeissa henkilöstömitoituksen 1:7:ään.
- **Viisivuotiaiden maksuttoman osa-aikaisen varhaiskasvatuksen kokeilun** ensimmäinen vaihe käynnistyi 1. elokuuta 2018 ja päättyi 31. heinäkuuta 2019. Kokeilua päätettiin jatkaa ja kokeilun toinen vaihe alkoi 1.8.2019 ja päättyi 31.7.2020. Kokeilun ensimmäiseen vaiheeseen osallistui 19 kuntaa, toiseen vaiheeseen 26 kuntaa ja

arviolta noin 18 300 lasta. Kokeilun kolmanteen vaiheeseen 1.7.2020 – 31.7.2021 osallistuu kuntien arvion mukaan 17 332 viisivuotiasta lasta 26 kunnassa. Kolmannella kaudella opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän avustuksen määrää nostettiin kattamaan 79,23 prosenttia toteutuneesta asiakasmaksutulojen vähenemisestä.

· Kokeilun tavoitteena on lisätä lasten osallistumista varhaiskasvatukseen sekä vaikuttaa suotuisasti heidän huoltajiensa työllisyyteen. Lisäksi tavoitteena on kehittää varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja palveluohjausta sekä pitkällä aikavälillä vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa Suomessa. Kokeilun ensimmäisessä vaiheessa opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä valtionavustuksella kunnille korvattiin 20 prosenttia arvioidusta asiakasmaksukertymän vähenemisestä ja toisessa vaiheessa korvaus nostettiin 40 prosenttiin. Karvin kokeilun ensimmäistä vaihetta koskeneen raportin mukaan kokeilulla on ollut myönteisiä vaikutuksia ja yhä useampi 5-vuotias lapsi oli osallistunut varhaiskasvatukseen. Kokeilukunnat kertoivat monista positiivisista vaikutuksista, esimerkiksi kuinka palveluohjausta on kehitetty ja perheitä on aktiivisesti tavoiteltu erilaisin yhteydenotoin. Keskustelu varhaiskasvatuksen merkityksestä on saattanut kunnassa lisääntyä ja myös henkilöstön asenteissa on tapahtunut muutosta ja ymmärrys lasten oikeudesta varhaiskasvatukseen on vahvistunut. Kunnissa on myös mietitty perhepäivähoidossa olevien lasten varhaiskasvatuksen järjestelyjä sekä lapsiryhmien muodostamista siten, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kirjatut tavoitteet voidaan saavuttaa.

· **Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun** kokeilulaki annettiin eduskunnalle 5.10.2020. Kokeilun tarkoituksena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta. Kokeilun tarkoituksena on myös kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välisiä jatkumia, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen. Kokeilun on tarkoitus antaa tietoa kaksivuotisen esiopetuksen valtakunnallista toimeenpanoa koskevaa päätöksentekoa varten, eli esiopetuksen laajentamista koko viisivuotioiden ikäluokkaan. Kokeiluun osallistuu otos kahdesta ikäluokasta eli 2016 ja 2017 syntyneitä lapsia. Kokeilu alkaa syksyllä 2021 ja päättyy keväällä 2024. Kokeiluryhmään kuuluvilla lapsilla on velvollisuus osallistua esiopetukseen tai esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan muuhun toimintaan. Kokeilun vaikuttavuutta arvioitaisiin satunnaistettuna kenttäkokeiluna siten, että osa lapsista osallistuu kaksivuotiseen esiopetukseen samalla kun vertailukelpoinen joukko lapsia osallistuu nykykäytännön mukaiseen varhaiskasvatukseen ja yksivuotiseen esiopetukseen. Valikoitumisen estämiseksi kunnilla ei itsellään ole mahdollisuutta hakeutua kokeiluun tai kieltäytyä osallistumasta. Lasten otannassa huomioidaan lapsiväestön edustavuus mm. suomen, ruotsin ja saamen sekä alueellisen edustavuuden osalta. Opetushallitus laatii kokeilulle opetussuunnitelman perusteet, jossa huomioidaan erityisesti nuorimpien lasten erityiset kehitykseen ja kasvatukseen liittyvät

erityispiirteet, ja tukee esiopetuksen järjestäjiä perusteasiakirjan toimeenpanossa. Näiden perusteiden pohjalta kokeiluun valitut kunnat laativat paikallisen opetussuunnitelman kokeiluun kuuluvia toimipaikkoja varten. Kokeilua seurataan ja arvioidaan.

- **Varhaiskasvatuksen laatutyötä** kehitetään. Tarkoitus on tuottaa varhaiskasvatuksen kentälle konkreettisia työvälineitä, joita voidaan hyödyntää toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä. Laadunarviointityökalut liitetään osaksi kansallista, digitaalisesti toteutettavaa laadunarviointijärjestelmää. Tämä kehittämistyö on herättänyt myös kansainvälistä mielenkiintoa.
- **Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmien** tekeminen velvoittavaksi myös varhaiskasvatuksessa etenee sosiaali- ja terveysministeriössä ja oikeusministeriössä.
- **Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhankkeessa** pyritään nostamaan varhaiskasvatuksen osallistumisastetta kehittämällä neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyökäytäntöjä sekä varhaiskasvatuksen palveluohjausta. Hankkeessa on tarkoitus mm. selvittää nykyisiä neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyökäytäntöjä sekä palveluohjauksen käytäntöjä, tuottaa perheille ja neuvolan, varhaiskasvatuksen sekä perhekeskusten henkilöstölle materiaalia varhaiskasvatuksen toimintamuodoista ja vaikuttavuudesta ja hyvistä yhteistyön ja palveluohjauksen käytännöistä sekä valmistaa henkilöstölle koulutusmateriaalia.

Perusopetus

- Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut **ohjausryhmän tukemaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämistä** peruskouluissa ja toisen asteen koulutuksessa valtakunnallisesti. Tavoitteena on vahvistaa koulujen ja oppilaitosten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta ja osallistamista sekä pitää huolta oppilas- ja opiskelijakuntatoiminnasta. Lisäksi tarkoitus on vahvistaa koulujen yhteiskunnallista kasvatustehtävää ja lisätä vuorovaikutusta puolueiden, kansalaisyhteiskunnan ja koulujen kesken lasten ja nuorten aktiivisen kansalaisuuden tukemiseksi. Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus otetaan hyvin huomioon nykyisissä opetussuunnitelmien perusteissa, mutta niiden toimeenpanoon tarvitaan tukea.
- OKM on julkistanut kesäkuussa **opinto-ohjauksen kehittämisohjelman** vahvistamaan opinto- ja oppilaanohjausta perusopetuksessa ja toisella asteella. Kehittämisohjelma on osa oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanoa ja samalla myös osa Oikeus oppia -ohjelmaa.

Hallitus uudistaa perusopetuksen oppilaanohjausta luomalla uuden **tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen mallin** osaksi perusopetuksen oppilaanohjausta. Tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta voidaan suunnata 10 000 sitä tarvitsevalle oppilaalle vuodessa. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen rahoitus toteutetaan valtionosuuksien kautta pysyvänä rahoituksena (3,2 milj. euroa vuodessa) ja oikeus tehostettuun oppilaanohjaukseen säädetään lailla. Opetushallitus työstää opetussuunnitelman perusteiden kautta ohjeistusta tämän toimeenpanoon. Lisäksi oppilaanohjauksen kehittämisohjelmassa vahvistetaan koulutuksellista tasa-arvoa tekemällä työelämän ja jatko-opintojen mahdollisuudet näkyviksi kaikille oppijoille, tehdään näkyväksi tulevaisuudessa tarvittavaa osaamista, hyödyntää nykyistä paremmin ennakkointitietoa ja vahvistetaan työelämää koskevaa tietotuotantoa. Tavoitteena on tukea opinto-ohjauksen roolia oppijan osaamisen ja erityisesti vahvuuksien tunnistamisessa ja tukemisessa, vahvistaa oppilaan- ja uraohjauksen mahdollisuuksia purkaa sukupuolisegregaatiota sekä huomioida monikulttuurisuus ja kielellisten valmiuksien keskeinen merkitys yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. OKM toteuttaa kehittämisohjelmaa perusopetuksen osalta käynnistämällä syksyllä 2020 oppilaanohjauksen asiantuntijaverkoston sekä rahoittamalla valikoituja pienhankkeita.

- Oikeus oppia -kehittämisohjelman mukaistesti laaditaan **toimenpiteitä maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten oppimisedellytysten ja koulutussiirtymien turvaamiseksi** erityisesti koulutuksen nivelvaiheissa. Lisäksi kiinnitetään huomio maahanmuuttajataustaisten oppimisedellytysten turvaamiseen, erityisesti vastasaapuneiden oppilaiden kielelliseen ja muiden oppimisvalmiuksien arviointiin.
- Osana kehittämisohjelmaa käynnistetään kansalliset selvitykset **perusopetukseen valmistavan opetuksen tilanteesta ja vaikuttavuudesta** sekä **selvitys oppilaan oman äidinkielen opetuksen tilanteesta ja vaikuttavuudesta**. Selvitysten tulosten pohjalta laaditaan toimenpide-ehdotukset valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen kehittämiseksi. Tarkoitus on, että toteutettujen selvitysten pohjalta käynnistetään kehittämishankkeita, joiden tavoitteena on luoda pitkäjänteistä vaikuttavuutta.

Johtajuuden kehittäminen

- Oikeus oppia -ohjelmassa tuetaan **varhaiskasvatuksen ja koulujen johtamisjärjestelmien ja osaamisen kehittämistä** vahvistamalla johtajien osaamista erityisesti koulutukselliseen tasa-arvoon, inklusioon, eriarvoistumiskehitykseen sekä moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen liittyen. Osana johtajuuden kehittämistä laaditaan suunnitelma tutkimusperustaisen johtamiskoulutuksen toteuttamiseksi varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen. Laaditaan kasvatus- ja koulutusalan johtajuuden kehittämisohjelma (ts. tiekartta) seuraavalle 10 vuoden ajanjaksolle, jonka osana kuvataan johtajuuden urapolut ja johtajakoulutuksen polut. Selvitetään johtajuuteen liittyvät lainsäädännön muutostarpeet. Lisäksi selvitetään mahdollisuus koulutusalan johtamisopintojen liittämistä osaksi opettajankoulutusta antavia yliopistoja. Tavoitteena on myös vahvistaa johtajuuden tukemista sekä johtajuustutkijoiden ja -kehittäjien keskinäistä verkostoitumista kasvatus- ja opetusalan toiminnassa. Perustetaan lisäksi oppilaitosjohtamisen tutkijaverkosto sekä kehittäjäverkosto.
- Opetushallitus vastaa johtamisen tutkija- ja kehittäjäverkostojen laajentamisesta, ylläpitämisestä ja toiminnan edistämisestä. Opetushallitus vastaa lisäksi tukimateriaalien laatimisesta johtamisen tueksi sekä varhaiskasvatuksessa että esi- ja perusopetuksessa. Opetushallitukselle osoitetaan em. toimiin rahoitusta.